

РОЗДІЛ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES IN GLOBALIZATION

УДК 339.137.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct84-14>

Абдуллаєва А.Є.¹

к.е.н., доцент,
Вінницький торговельно-економічний
інститут
Державного торговельно-економічного
університету

Міхалуник Дар'я Вікторівна

здобувач ОС «бакалавр»,
Вінницький торговельно-економічний
інститут
Державного торговельно-економічного
університету

Abdullaieva Anastasiia

Vinnitsia Institute of Trade
and Economics
of State University of Trade
and Economics

Michalunyk Daria

Vinnitsia Institute of Trade
and Economics
of State University of Trade
and Economics

Стаття присвячена аналізу ключових чинників, які визначають конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації. Розглянуто внутрішні фактори, такі як рівень інноваційного потенціалу, фінансова стабільність, якість продукції, компетентність управлінського персоналу, а також зовнішні виклики, включно з посиленням глобальної конкуренції, економічною нестабільністю, впливом технологічного прогресу та екологічними вимогами. Досліджено тенденції, зокрема цифровізацію, автоматизацію бізнес-процесів, розвиток маркетингових стратегій, а також виклики, пов'язані з геополітичними змінами. Визначено стратегії адаптації підприємств до нових умов ринку шляхом впровадження інновацій, підвищення ефективності управління, орієнтації на розвиток і використання стратегічних інструментів. Підкреслено необхідність адаптації та довгострокового планування для збереження конкурентних переваг. **Ключові слова:** конкурентоспроможність, глобалізація, інновації, стратегічне управління, сталий розвиток.

The ability of an enterprise to maintain and strengthen its competitive position in the market is a key factor in its long-term success. However, in the context of globalization, businesses face numerous challenges that require constant adaptation and improvement. Competitiveness is influenced by various factors, including technological progress, economic conditions, consumer preferences, and regulatory policies. Without proper analysis and strategic planning, enterprises risk losing their market position and profitability. One of the crucial components of competitiveness is an enterprise's ability to implement effective strategies that help optimize operations and respond to market changes. Digitalization, automation, and innovations play an important role in ensuring business efficiency and sustainable development. Enterprises that actively apply modern technologies and innovative management approaches achieve better results and strengthen their market position. The research examines how different factors influence the competitiveness of enterprises and how businesses can use strategic tools to enhance their market standing. It has been established that enterprises must not only monitor external trends but also focus on internal optimization, effective resource management, and improving customer relations. By implementing innovative approaches and flexible strategies, businesses can increase their resilience to external threats and achieve stable growth. The study also analyzes the importance of marketing strategies in ensuring competitiveness. It is shown that enterprises capable of adapting their marketing activities to changing market conditions achieve greater success. The research provides examples of how strategic decision-making in marketing, investment in innovation, and effective communication with consumers contribute to strengthening the market position of an enterprise. The findings emphasize that modern enterprises need to adopt a comprehensive approach to competitiveness, combining innovative technologies, strategic management, and market adaptability. The ability to respond to changes, improve operational efficiency, and implement new solutions is essential for achieving sustainable success in a highly competitive global environment.

Keywords: competitiveness, globalization, innovation, strategic management, sustainable development.

Постановка проблеми. В умовах сучасної ринкової економіки діяльність підприємств супроводжується високим рівнем невизначеності, динамічними змінами конкурентного середовища та глобальними викликами, що значно впливають на їхню конкурентоспроможність. Особливо це актуально в умовах військового стану в Україні, який спричинив додаткові ризики та обмеження для вітчизняного бізнесу. Конкурентні переваги підприємств залежать не лише від ефективного використання традиційних інструментів управління, а й від здатності адаптуватися до сучасних тенденцій, застосовуючи інноваційні підходи та технологічні рішення.

Постійне посилення конкуренції та нестабільність економічного середовища обумовлюють необхідність впровадження нових технологій, автоматизації бізнес-процесів та використання аналітичних підходів для прийняття стратегічних рішень. Таким чином, дослідження факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації, є надзвичайно актуальним та спрямованим на пошук ефективних механізмів підвищення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації досліджували такі

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6961-8923>

науковці, як І. Грабчук, В. Бугайчук, В. Аляб'єва [1], Р. Грінченко, К. Кисличко, В. Нечепелюк, В. Онищук [2], Д. Котелевець [3], Д. Куліш [4], О. Македон, В. Байлова [5], Т. Музиченко, О. Скорба, А. Шевчук [6], В. А. Шухманн, В. О. Счастний [7], І. Назаренко [8], та інші. Однак, попри значну кількість досліджень, залишаються невирішені питання щодо адаптації підприємств до швидкоплинних змін глобального ринку, інтеграції інноваційних технологій та розробки стратегій, які б забезпечували довгострокову конкурентоспроможність.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, присвячених конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації, низка аспектів залишається недостатньо розглянутою. Зокрема, потребують подальшого вивчення питання адаптації підприємств до різних умов, впливу цифрових технологій на конкурентні переваги. Також недостатньо дослідженими залишаються методи мінімізації ризиків та підвищення стійкості бізнесу в умовах нестабільного економічного середовища.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ключових факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації, а також визначення ефективних стратегій та інструментів, які сприяють підвищенню їхньої стійкості та адаптивності до змін зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах глобалізації підприємства змушені адаптуватися до нових викликів, які охоплюють економічну нестабільність, зростання конкуренції, коливання валютних курсів, фінансові ризики та зміни у міжнародному регулюванні. Забезпечення конкурентоспроможності вимагає ефективного управління фінансовими ресурсами, застосування сучасних методів фінансового планування,

оптимізації витрат і впровадження механізмів страхування ризиків.

Пріоритетним завданням сучасних підприємств є активізація інноваційної діяльності [1]. Інноваційний розвиток є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації.

Фінансова стійкість підприємства відіграє ключову роль у його здатності зберігати ринкові позиції та розвиватися в умовах нестабільного економічного середовища. Важливими факторами є доступ до інвестиційних ресурсів, ефективне управління борговим навантаженням, захист активів від валютних і кредитних ризиків, а також застосування страхових інструментів для мінімізації можливих втрат.

SWOT-аналіз є досить ефективним методом оцінки факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації. За допомогою цього методу визначимо ключові чинники, які впливають на конкурентоспроможність, та представимо їх у табл. 1.

Глобалізація відкриває перед підприємствами нові можливості, пов'язані з розширенням ринків, доступом до іноземних інвестицій, використанням передових технологій та підвищенням ефективності бізнес-процесів. Вона сприяє розвитку міжнародної кооперації, що дозволяє підприємствам знижувати витрати та покращувати конкурентні позиції. Однак поряд із перевагами глобалізація створює і значні виклики. Серед основних ризиків можна виділити зростаючу конкуренцію з боку транснаціональних корпорацій, валютні коливання, необхідність дотримання міжнародних стандартів, а також фінансові й політичні ризики, що можуть впливати на стабільність бізнесу.

Основою стабільності організації є довіра, збереження та збагачення корпоративних цінностей і принципів, а також послідовність у розставленні пріо-

Таблиця 1

SWOT-аналіз конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
– Високий рівень якості продукції та сервісу	– Застарілі виробничі потужності та технології
– Наявність кваліфікованого персоналу	– Обмежені фінансові ресурси для інновацій
– Ефективна система управління та планування	– Недостатній рівень цифровізації бізнес-процесів
– Розвинена логістична інфраструктура	– Слабка маркетингова стратегія та недостатня впізнаваність бренду
– Гнучкість у прийнятті рішень	– Високий рівень енергозалежності підприємства
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
– Вихід на нові ринки, доступ до іноземних інвестицій	– Зростання конкуренції з боку корпорацій
– Доступ до новітніх технологій та інвестицій	– Геополітична нестабільність і військові конфлікти
– Можливість участі в програмах підтримки бізнесу	– Валютні коливання, інфляція, нестабільність банківської системи
– Підвищений попит на екологічні та інноваційні продукти	– Часті зміни у законодавстві та податковому полі
– Розвиток електронної комерції та цифрових каналів продажу	– Зміни в споживчих смаках та глобальні економічні кризи

Джерело: систематизовано авторами на основі [8]

ритетів [2]. Деякі підприємства, особливо малий і середній бізнес, стикаються з труднощами в адаптації до нових глобальних умов через обмежені фінансові ресурси та недостатню інноваційну спроможність. Вихід на міжнародні ринки дозволяє підприємствам розширити клієнтську базу, диверсифікувати джерела доходів і залучати іноземний капітал. В умовах цифрової економіки, для забезпечення конкурентоспроможності, підприємствам необхідно прагнути до максимальної відкритості та доступності інформації для клієнтів [3]. Але для ефективного функціонування на міжнародних ринках компанії повинні враховувати особливості локального законодавства, регуляторні вимоги, митні обмеження та податкову політику в різних країнах. Також необхідно враховувати фінансові стратегії, які дозволяють мінімізувати валютні ризики та підвищувати стабільність доходів у довгостроковій перспективі.

Сучасні підходи до менеджменту, такі як стратегічне планування, корпоративне управління, антикризове управління та впровадження цифрових технологій, дозволяють підвищити продуктивність та конкурентоспроможність компанії (рис. 1).

Усвідомлення переваг спонукає багатьох керівників підприємств до розробки стратегічних планів [4]. Компетентність управлінського персоналу, мотиваційна політика та корпоративна культура також впливають на успішність підприємства. Висока якість товарів і послуг формує позитивний імідж підприємства та лояльності клієнтів. Для збереження своїх позицій на ринку необхідно постійно вдосконалювати продукцію, впроваджувати новітні технології, оптимізувати виробничі процеси та адаптуватися до змін у попиті.

Макроекономічні фактори, такі як рівень інфляції, валютні коливання, рівень безробіття та податкове навантаження, значно впливають на діяльність підприємств. У нестабільних економічних умовах компанії стикаються з труднощами у

фінансуванні, зменшенням купівельної спроможності споживачів та зростанням вартості ресурсів.

Розвиток цифрових технологій кардинально змінює підходи до ведення бізнесу. Реалізація цих змін базується на таких ключових напрямках:

- цифрове моделювання та аналізу продуктивності впровадження роботизованих систем [5], цифрових платформ управління та технологій для зниження витрат і підвищення продуктивності;

- застосування алгоритмів для прогнозування фінансових ризиків, оптимізації бізнес-процесів і персоналізації клієнтського досвіду;

- обробка та аналіз значних обсягів інформації для прийняття стратегічних рішень, управління ризиками та виявлення ринкових трендів, застосування аналітики та прогнозування на базі штучного інтелекту [6];

- впровадження електронних платежів, блокчейн-рішень, цифрових валют та смарт-контрактів для підвищення фінансової безпеки та прозорості транзакцій.

Орієнтація на сталий розвиток стає обов'язковою умовою діяльності сучасних підприємств. Зростаючі екологічні вимоги, соціальна відповідальність бізнесу та необхідність дотримання міжнародних стандартів екологічної безпеки змушують компанії впроваджувати принципи сталого розвитку. Іди відноситься оптимізація виробничих процесів для зменшення негативного впливу на довкілля, перехід на відновлювані джерела енергії, ефективне управління ресурсами та дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності.

Гнучкість бізнес-моделі є необхідною умовою для безперервного зростання та розвитку підприємства. Компанії, які можуть швидко змінювати стратегії, переорієнтовувати виробництво, освоювати нові ринки та адаптувати свої продукти під потреби споживачів, мають значні конкурентні переваги. Використання інноваційних підходів, впровадження

Рис. 1. Сучасні підходи до менеджменту, які використовуються для підвищення конкурентоспроможності компанії

Джерело: сформовано автором

цифрових технологій та розвиток клієнтоорієнтованих сервісів дозволяють підприємствам зберігати свою актуальність та ефективно конкурувати на міжнародному рівні.

Визначимо зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації.

До зовнішніх факторів належать:

- політична стабільність або нестабільність в країні та світі;
- стан і динаміка національної та світової економіки;
- рівень конкуренції у галузі як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку;
- законодавче регулювання, включаючи податкову політику, трудове право, стандарти;
- коливання валютних курсів, інфляція, мита та тарифи;
- зміни в смаках і перевагах споживачів, глобальні тренди.

До внутрішніх факторів належать:

- система та методи управління фірмою [7];
- фінансовий стан підприємства, ліквідність, прибутковість;
- якість управління та стратегічного планування;
- рівень інноваційності, впровадження нових технологій;
- кваліфікація персоналу та корпоративна культура;
- організаційна структура, гнучкість у прийнятті рішень;
- ефективність маркетингової діяльності, брендова впізнаваність.

Управління ризиками в умовах невизначеності є ще одним важливим аспектом стратегічного планування. Сучасний бізнес стикається з численними загрозами, такими як економічні кризи, коливання валютних курсів, зміни у законодавстві та міжнародних регуляторних вимогах. Для мінімізації негативного впливу цих факторів необхідно застосовувати комплексний підхід до оцінки ризиків, розробляти антикризові стратегії та диверсифікувати бізнес-діяльність. Використання сучасних фінансових інструментів, страхування ризиків та аналіз даних дозволяють підприємствам знизити вразливість до зовнішніх шоків та забезпечити стабільний розвиток.

Висновки. Отже, в умовах глобалізації конкурентоспроможність підприємств залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників. Важливими складовими успішної діяльності є фінансова стабільність, інноваційний потенціал, якість продукції та ефективний менеджмент. Підприємства змушені враховувати зовнішні виклики, такі як міжнародна конкуренція, зміни в економічній ситуації, розвиток цифрових технологій та зростаючі екологічні вимоги.

Стратегії адаптації підприємств до глобальних умов повинні базуватися на впровадженні інновацій, цифровізації процесів та підвищенні ефективності

управління. Використання сучасних технологій, автоматизація виробництва, аналіз великих даних і застосування фінансових технологій допомагають підвищити продуктивність і оптимізувати витрати.

Забезпечення гнучкості бізнес-моделі, стратегічне планування та ефективне управління ризиками є ключовими чинниками довгострокового успіху підприємств. У сучасному світі швидкість адаптації до змін та здатність передбачати потенційні загрози визначають конкурентні переваги компаній. Підприємства, які активно впроваджують інновації, ефективно керують своїми ресурсами та адаптуються до глобальних викликів, отримують значні можливості для розвитку та закріплення своїх позицій на міжнародному ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Грабчук І., Бугайчук В., Аляб'єва В. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-84> (дата звернення: 02.03.2025).
2. Грінченко Р. В., Кисличко К. А., Нечепелюк В. Г., Онищук В. С. Передумови адаптації підприємств до змін у воєнний період. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. Т. 5–6, № 306–307. С. 91–100. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-5-6-306-307-91-100> (дата звернення: 02.03.2025).
3. Котелевець Д. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління*. 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01> (дата звернення: 02.03.2025).
4. Куліш Д. Сучасні реалії стратегічного планування діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Т. 312, № 6(2). С. 142–149. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-26](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-26) (дата звернення: 02.03.2025).
5. Македон О. О., Байлова В. В. Планування і організація впровадження цифрових технологій в діяльність промислових підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2023. № 47. С. 16–26. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2023-47-3> (дата звернення: 02.03.2025).
6. Музиченко Т., Скорба О., Шевчук А. Штучний інтелект як засіб оптимізації бізнес-процесів в електронній комерції. *Академічні візії*. 2023. № 6. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/696> (дата звернення: 02.03.2025).
7. Шухманн В. А., Счастний В. О. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації. *Journal of Strategic Economic Research*. 2023. № 5. С. 110–117. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.5.11> (дата звернення: 02.03.2025).
8. Назаренко І. Функціональна місія SWOT-аналізу в процесі моделювання стратегії оподаткування підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-56> (дата звернення: 02.03.2025).

REFERENCES:

1. Hrabchuk I., Buhaichuk V., Aliabieva V. (2022). Stratehiia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Enterprise innovation development strategy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-84> (accessed March 2, 2025)
2. Hrinchenko R. V., Kyslychko K. A., Nechepliuk V. H., Onyshchuk V. S. (2023). Peredumovy adaptatsii pidpriemstv do zmin u voiennyi period [Prerequisites for enterprise adaptation to changes during the war period]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, vol. 5–6, no. 306–307, pp. 91–100. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-5-6-306-307-91-100> (accessed March 2, 2025)
3. Kotelevets D. O. (2022). Tendentsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini [Trends in the development of the digital economy in Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: Ekonomika ta upravlinnia*, no. 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01> (accessed March 2, 2025)
4. Kulish D. (2022). Suchasni realii stratehichnoho planuvannia diialnosti pidpriemstv [Current realities of strategic planning of enterprise activity]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 312, no. 6(2), pp. 142–149. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-26](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-26) (accessed March 2, 2025)
5. Makedon O. O., Bailova V. V. (2023). Planuvannia i orhanizatsiia vprovadzhennia tsyfrovyykh tekhnolohii v diialnist promyslovykh pidpriemstv [Planning and organization of the implementation of digital technologies in the activities of industrial enterprises]. *Naukovyi visnyk Kher-sonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, no. 47, pp. 16–26. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2023-47-3> (accessed March 2, 2025)
6. Muzychenko T., Skorba O., Shevchuk A. (2023). Shtuchnyi intelekt yak zasib optymizatsii biznes-protseviv v elektronni komertsii [Artificial intelligence as a tool for optimizing business processes in e-commerce]. *Akademi-chni vizii*, no. 6. Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/696> (accessed March 2, 2025)
7. Shukhmann V. A., Shchasnyi V. O. (2023). Shli-akhy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pid-priemstva v umovakh hlobalizatsii [Ways to increase enterprise competitiveness in the context of globaliza-tion]. *Journal of Strategic Economic Research*, no. 5, pp. 110–117. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.5.11> (accessed March 2, 2025)
8. Nazarenko I. (2023). Funktsionalna misiia SWOT-analizu v protsesi modeliuvannia stratehii opodatkuvannia pidpriemstva [The functional mission of SWOT analysis in the process of modeling the enterprise taxation strat-egy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-56> (accessed March 2, 2025)